

De verloren zoon

Ook de gelijkenis van de verloren zoon is overgeleverd door Lukas (Luk. 15:11-32), maar ontbreekt in de andere evangeliën¹. Het opschrift dat in sommige Bijbels boven dit gedeelte staat - 'Gelijkenis van de verloren zoon' - is eigenlijk onjuist. Want de Here vertelde over "iemand die twee zonen had" (Luk. 15:11). In feite liet Hij zien wat er omging in het hart van de vader. Uit het slot van de gelijkenis blijkt dat Hij de Farizeeën en Schriftgeleerden een opdracht gaf.

Veel details

Het verhaal van de verloren zoon is een vervolg op de gelijkenissen van het verloren schaap en de verloren munt (Luk. 15:1-10). De voorafgaande gelijkenissen lieten zien dat er "blijdschap in de hemel zal zijn over één zondaar die zich bekeert, meer dan over negenenegentig rechtvaardigen die geen bekering nodig hebben" (vs. 7). Ook de gelijkenis van de verloren zoon laat zien, dat God Zich meer kan verheugen over een zondaar die zich bekeert dan over een 'rechtvaardige'. Uit de gelijkenis blijkt bovendien *waarom* dit zo is.

De gelijkenis van de verloren zoon is - net als die van de barmhartige Samaritaan - een verhaal met veel details. Lukas vermeldt wel negen personen (of groepen van mensen), drie plaatsen, vijfendertig handelingen, acht gebeurtenissen en zeven voorwerpen of dingen!

Hoewel niet alle details een allegorische functie behoeven te hebben, zal de Here goede redenen hebben gehad om het verhaal juist op deze manier te vertellen.

De Verteller zei: "Iemand had twee zonen" (vs. 11). Met dat korte zinnetje gaf Hij een opsomming van de sleutelfiguren uit Zijn betoog. Het zijn: een vader, zijn jongste zoon en zijn oudste.

De hoofdpersonen

Van wie de jongste zoon een beeld is, is niet moeilijk te raden. Immers, "al de tollenaars en de zondaars nu kwamen telkens naar Hem toe om Hem te horen.

¹ Mattheüs heeft in zijn evangelie wel een vertelling van de Here opgenomen die overeenkomst heeft met de gelijkenis van de verloren zoon (Matt. 21:28-32). Ook dat verhaal begint met het zinnetje: "Een mens had twee kinderen".

En de Farizeeën en de Schriftgeleerden mopperden en zeiden: Deze ontvangt zondaars en eet met hen" (vs. 1 en 2). De gelijkenis heeft betrekking op die kritiek van Israëls godsdienstige leiders. De Here vertelt immers over een vader die zijn ontaarde zoon met open armen ontvangt (vs. 20). Hij omhelst hem, geeft opdracht om hem de allerbeste kleren aan te trekken, een ring aan zijn hand te doen en sandalen aan zijn voeten (vs. 22). Bovendien richt de vader voor dit "zwarte schaap van de familie" een feestmaal aan. Hij besluit om "het gemeste kalf te slachten" en hij begint samen met de zoon die weer terug is en met alle aanwezige huisgenoten te "eten en vrolijk te zijn" (vs. 23).

Dat de jongste zoon een zondaar voorstelt, is duidelijk. Hij had zijn erfdeel verkwist. Hij was van huis weggegaan om losbandig te kunnen leven. Tot een leven in overdaad (vs. 13) en tot de betaalde liefde van prostituees (vs. 30) voelde hij zich meer aangetrokken dan tot het gezelschap van zijn vader. De jongste zoon is een beeld van de goddelozen binnen het volk Israël: de tollenaars en de zondaars. Joden die het bevredigen van hun eigen begeerten op de eerste plaats stelden, die op zoek waren naar geld en genot, en die de wet van God aan hun laars laptten².

Van wie de oudste zoon een beeld is, kan ook gemakkelijk worden vastgesteld. Aan het eind van het verhaal zei hij immers tegen zijn vader: "Zie, zoveel jaren dien ik u en nooit heb ik uw gebod overtreden" (vs. 29). De oudste zoon vertegenwoordigt de wetsgetrouwe Joden, mensen binnen Israël die voortdurend aan God dachten en die Zijn wet nauwgezet onderhielden. Deze zoon mopperde over de hartelijke manier waarop de vader zijn broer had ontvangen. Hij "werd toornig en wilde niet naar binnen gaan" (vs. 28). Hij riep uit: "Mij hebt u nooit een bokje gegeven om met mijn vrienden vrolijk te zijn. Nu echter die zoon van u gekomen is, die uw vermogen met hoeren heeft

² Van de hoofdpersonen in de gelijkenis is wel eens een andere interpretatie gegeven. Zo zou de jongste zoon ook een beeld kunnen zijn van de tien stammen (het huis van Israël) en de oudste van de twee stammen Juda en Benjamin (het huis van Juda). Anderen zeggen: de jongste zoon is een beeld van de Joden in de diaspora en de oudste van de Joden in het beloofde land. Weer anderen menen dat de jongste zoon een type is van gelovigen uit de volken en de oudste van gelovigen uit Israël. Maar uit Lukas 15:1 en 2 (en ook uit Matt. 21:23, 31 en 32) blijkt dat de oudste zoon in de eerste plaats de wetsgetrouwen binnen het Joodse volk uitbeeldt: "de Schriftgeleerden en de Farizeeën", "de overpriesters en de oudsten", terwijl de jongste zoon een symbool was van de wettelozen: "de tollenaars en de zondaren", of: "de tollenaars en de hoeren".

opgemaakt, hebt u voor hem het gemeste kalf geslacht" (vs. 29 en 30). In de boosheid van de oudste zoon klinkt een echo van het gemopper van de Farizeeën en de Schriftgeleerden (vs. 2).

Wie de vader in de gelijkenis voorstelt, is een minder eenvoudige kwestie. We zouden kunnen zeggen: de vader vertegenwoordigt de Here Jezus, Hij ontving immers de zondaars. Maar met evenveel recht zouden we kunnen zeggen: de vader vertegenwoordigt de Schepper. Bij Hem, in de hemel, is er immers blijdschap over een zondaar die zich bekeert (vs. 7 en 10). Beide antwoorden zijn juist. Want de Here is het Beeld van de onzichtbare God (Kol. 1:15). Zijn optreden is een volmaakte weerspiegeling van het optreden van Zijn Vader (vgl. Joh. 5:19).

Voor Israël

Uit de aanleiding tot het vertellen van de gelijkenis blijkt dat het verhaal van de verloren zoon betrekking heeft op Israëlieten. Uit de aanduiding van de hoofdpersonen als twee zonen van één vader blijkt dit eveneens.

Over zijn "verwanten naar het vlees" merkte de apostel Paulus op: "Israëlieten zijn zij, *van hen is het zoonschap*" (Rom. 9:4). De titel "zoon" komt het volk Israël toe. Over hen heeft God gezegd: "Israël is Mijn eerstgeboren *zoon*" (Exod. 4:22). En de wetgever, Mozes, hield hen voor: "Gij zijt *kinderen* van de HERE, uw God (...) u heeft de HERE uitverkoren om Hem een eigen volk te zijn uit al de volken, die op de aardbodem wonen" (Deut. 14:1 en 2).

Maar hoewel de gelijkenis bestemd was voor de oren van Israëls geestelijke leiders, is het verhaal toch niet alleen van toepassing op Joden. Want hoewel de titels "zoon" en "kind" verband houden met de verkiezing van Israël door de HERE, kunnen die woorden ook betrekking hebben op de hele mensheid. De apostel Paulus stelde de retorische vraag: "Is [God] alleen de God van [de] Joden? Niet ook van [de] volken? Ja, ook van [de] volken" (Rom. 3:29). Niet alleen binnen het volk Israël, maar ook onder de heidenvolken zijn er mensen die God vaarwel zeggen of van Hem afdwalen, en mensen die de HERE vanaf hun vroegste jeugd trouw hebben gediend.

De jongste vertrok

Het eerste wat de Here over de hoofdpersonen vertelde, was het volgende:

"En de jongste van hen zei tot zijn vader: Vader, geef mij het deel van het bezit dat [mij] toekomt. En hij verdeelde het vermogen onder hen. En na niet veel dagen pakte de jongste zoon alles bijeen en ging op reis naar een ver land en bracht daar zijn bezit door in een losbandig leven" (Luk. 15:12 en 13).

Uit het verhaal blijkt dat de vader een rijke herenboer was, die dagloners in dienst had die voor hem het land bewerkten (vs. 17, 19 en 26). Het was misschien de bedoeling dat de oudste zoon de boerderij zou overnemen (vs. 31), terwijl de jongste zich eens elders zou gaan vestigen. Bijzonder was wel dat de jongste dit nu al wilde gaan doen - terwijl er geen directe aanleiding voor was. Zijn vader verkeerde immers nog in goede gezondheid.

Het verzoek van de jongen moet worden verstaan tegen de achtergrond van het erfrecht in Israël. De eerstgeborene kwam een dubbel deel toe (Deut. 21:15-17). Wanneer een vader dus twee zonen had en de jongste vroeg om het deel dat hem 'toekwam', dan betekende dit: "Geef mij een derde van al uw bezittingen".

Het is opmerkelijk dat de vader het verzoek van zijn zoon niet afwees en er zich niet tegen verzette. Integendeel, "hij verdeelde het vermogen onder hen". In de oorspronkelijke Griekse tekst wordt hier voor "vermogen" een bijzonder woord gebruikt. Het is een ander woord dan de term "bezit" waarvan de jongen zich had bediend. Elders is dit bijzondere woord (Grieks: *bios*) weergegeven als "levensonderhoud" (Mark. 12:44). Kortom, de vader gaf zonder ook maar een ogenblik tegen te sputteren precies één derde van zijn bezittingen weg. Hij gehoorzaamde de wet van Mozes tot op de letter en hij verdeelde werkelijk alles. Zelfs dingen die hij eigenlijk niet kon missen, deelde hij uit.

De mensen die naar het verhaal luisterden, meenden misschien dat de jongste zoon in een ander deel van Israël wilde gaan wonen. Maar dat was de bedoeling van de jongen helemaal niet. Na enkele dagen pakte hij "alles bijeen en ging op reis naar een ver land en bracht daar zijn bezit door in een losbandig leven" (vs. 13).

Een "ver land" betekende vanuit Joods perspectief: een heidens land (vgl. Efe. 2:13). "Ver" was meer dan een geografische aanduiding. Het betekende: ver van de HERE en Zijn dienst, ver van de wetsgetrouwe vader, en ver van de sociale

controle binnen het volk Israël. Want de jongen had er zijn zinnen op gezet om alles te doen wat God had verboden. Of, om het anders uit te drukken: om zich te storten in elk gevaar waarvoor de HERE Zijn kinderen had gewaarschuwd. De jongste zoon zei als het ware tegen de HERE: 'Wijk ver van mij, want aan de kennis van uw wegen heb ik geen lust. Wat is de Almachtige, dat ik Hem zou dienen? (...) Wat kan de Almachtige mij maken?' (naar Job 21:14 en 15 en 22:17 en 18).

Met de jongste zoon tekende de Heiland een mens die "overspelig God verlaat" (Ps. 73:27). Binnen enkele dagen bleek dat hij de HERE had "versmaad, en zich achterwaarts had gewend" (Jes. 1:4). "Doe de Heilige van Israël weg uit mijn ogen" was zijn levenshouding (zie Jes. 30:11).

In de Hebreeuwse Schriften wordt het woord "ver" gebruikt als een aanduiding van mensen die God hebben verlaten. "Wat voor onrecht hebben uw vaders in Mij gevonden, dat zij zich ver van Mij verwijderd hebben?" vroeg de HERE. "Mij, de bron van levend water, hebben zij verlaten!" (...) "Wat hebt gij naar Egypte te gaan om het water van de Nijl te drinken? Of wat hebt gij naar Assyrië te gaan om het water van de Eufraat te drinken?" (...) "Zie, dat het boos en bitter is, dat gij de HERE uw God hebt verlaten, en dat er geen vrees voor Mij bij u is" (...) "Ben Ik voor Israël een woestijn geworden of een land van dichte duisternis? Waarom zegt dan Mijn volk: Wij zijn weggelopen, wij zullen niet meer tot U komen?" (Jer. 2:5, 13, 18, 19 en 31).

Wat God eens vroeg aan het volk Israël, kon de vader in de gelijkenis ook wel vragen aan zijn jongste zoon.

Hij verkwistte alles

Toen de jongste zoon in het verre land was aangekomen, "bracht hij daar zijn bezit door in een losbandig leven" (vs. 13). Hij "verteerde alles" (vs. 14). Hij "maakte het vermogen van zijn vader op met hoeren" (vs. 30).

De jongen was naar een ver land gereisd, omdat hij "de wil van de volken" wilde volbrengen. Hij had er plezier in om "te wandelen in losbandigheden, dronkenschappen, zwelgpartijen, drinkgelagen en misdadige afgoderijen", kortom: in "uitspattingen van liederlijkheid" (1 Pet. 4:3 en 4). In de Hebreeuwse Schriften had hij over de "vreemde vrouw" kunnen lezen: "Houd uw weg ver

van haar, nader niet tot de deur van haar huis, opdat gij uw luister niet aan anderen geeft noch uw jaren aan een meedogenloze; opdat vreemden zich niet verzadigen met uw vermogen, en uw moeizaam verworven goed niet kome in het huis van een onbekende, zodat gij in het laatst zoudt kermen, als uw vlees en uw lijf verteerd zijn" (Spr. 5:8-11).

Maar de jongste zoon had deze waarschuwing van de Spreukendichter niet ter harte genomen. Hij gedroeg zich als een dwaas. "Een dwaas van een mens brengt het door" (Spr. 21:20). En hij werd getroffen door het ongeluk waarvoor de wijsheid hem waarschuwde. "Wie van vermaak houdt, zal gebrek lijden; wie olie en wijn liefheeft, wordt niet rijk" (Spr. 21:17). "Een drinker en een doorbrenger verarmen" (Spr. 23:21). "Wie met hoeren verkeert, brengt zijn vermogen door" (Spr. 29:3). "Ter wille van een hoer vervalt men tot een schamel stuk brood" (Spr. 6:26).

Het is opmerkelijk dat dit thema van wanbeheer en verkwisting voorkomt in drie opeenvolgende verhalen die de Here bij deze bijzondere gelegenheid vertelde: het verhaal van de verloren zoon, het verhaal van de onrechtvaardige rentmeester en het verhaal van de rijke mens en de arme Lazarus. Tegen de rentmeester werd namelijk een aanklacht ingediend omdat hij "de bezittingen van zijn heer verkwistte" (Luk. 16:1). En de rijke mens "vierde elke dag schitterend feest" (vs. 19). Fatsoenlijk werk verrichtte hij niet.

Hij begon gebrek te lijden

"Toen hij nu alles had verteerd, kwam er een zware hongersnood in dat land en hij begon gebrek te lijden" is het volgende dat de Heiland vertelde. Dat er juist op dat moment een hongersnood uitbrak, was natuurlijk geen toeval. Hierin openbaarde zich de hand van de HERE. Het was Zijn bedoeling om de afgedwaalde zoon op zijn schreden te laten terugkeren. Wellicht wilde Hij ook aan de heidense inwoners van het verre land laten zien dat de afgoden die zij vereerden hen niet van een goede oogst konden verzekeren. In de Bijbel wordt dikwijls gezegd dat de HERE rampspoed over Zijn volk brengt wanneer het niet naar Hem wil luisteren, met de bedoeling om het tot inkeer te brengen (zie b.v. 2 Kron. 33:11; Ezech. 16:27; Hos. 2:9-14; Amos 8:9-12 en Openb. 2:21 en 22). Bankroet zijn is altijd erg, maar in een situatie van voedselschaarste waarin de eerste levensbehoeften peperduur worden, is het een regelrechte ramp. Wie geen geld heeft, kan tijdens een hongersnood onmogelijk in leven blijven.

De jongen zag maar één oplossing: "Hij ging heen en vervoegde zich bij één van de burgers van dat land". Gezien het vervolg van het verhaal was deze "burger" een welgestelde boer. Op een boerderij is er misschien nog wel wat eten, zal de 'verloren zoon' hebben gedacht. En op grond van zijn afkomst had hij met het boerenbedrijf ook enige ervaring. Uit dit besluit bleek dat hij in zijn heidense levensstijl wilde volharden (vgl. Jer. 5:3 en 8:5). Het kwam niet in zijn hoofd op om naar Israël terug te keren. Hij "verootmoedigde zich niet" (vgl. Exod. 10:3), "ging voort met ontrouw te zijn" (vgl. 2 Kron. 28:22) en "bleef zijn eigen gekozen weg gaan" (Jes. 57:17).

Voor "zich vervoegen" gebruikt Lukas een sterke uitdrukking. Eigenlijk staat er: "hij *verbond zich* aan één van de burgers van dat land". Van dit Griekse werkwoord (*kollao*) is het Franse woord *colle* (lijm) afgeleid. Hij klampte zich aan een plaatselijke boer vast, hij werd daar een soort lijfeigene, om zich in leven te kunnen houden.

"En die zond hem op zijn velden om varkens te weiden" is het vervolg van het verhaal. In de landen buiten Israël werden varkens geweid op grazige heuvels of op berghellingen (Luk. 8:32-34). Zulke kudden werden door herders bewaakt (vs. 34). In Israël gebeurde dat natuurlijk niet, want de Mozaïsche spijswetten verboden het eten van varkensvlees.

Voor een Jood moet het bevel om varkens te gaan hoeden een bijzonder vernederende opdracht zijn geweest. Het was alsof de HERE de losbandige zoon tot een verachte en vernederde maakte (vgl. Mal. 2:9) en hem zijn schande deed dragen (vgl. Ezech. 16:52). Niet om zijn kwaad met kwaad te vergelden, maar om hem te laten inzien dat hij een verkeerde weg had gekozen.

"En hij begeerde zich te verzadigen met de peulenschillen die de varkens aten", vertelde de Here, "en niemand gaf ze hem". Met "peulenschillen" worden waarschijnlijk de zaaddozen van de Johannesbroodboom (*Ceratonia siliqua*) bedoeld, die ook voor mensen eetbaar zijn. De boer uit de volken vond het belangrijker dat zijn varkens in leven bleven dan dat er een Jood in leven bleef. Voor zo'n buitenlander had hij geen hapje eten over. Hij minachtte hem.

De verbintenis aan "één van de burgers van dat land" had dus niet het gewenste resultaat. Want mededogen had deze boer niet. Het welzijn van zijn

varkens ging hem meer aan het hart dan het welzijn van zijn werknemer. Die moest zich maar zien te redden. Toch openbaarde zich ook in deze hardvochtigheid de hand van God, die de jongste zoon van zijn dwaalweg wilde terugbrengen.

Hij kwam tot zichzelf

"Toen kwam hij tot zichzelf en zei: Hoeveel dagloners van mijn vader hebben overvloed aan broden, en ik verga hier van de honger" (Luk. 15:17).

Met "kwam hij tot zichzelf" bedoelde de Here waarschijnlijk dat de jongen begon te beseffen dat hij met zijn vlucht naar het verre land een verkeerde keuze had gemaakt. Bovendien werd hij zich van zijn identiteit bewust. Hij had in het vreemde land als een heiden geleefd. Maar nu hij zijn bezittingen was kwijtgeraakt en zich aan een burger van dat land had verbonden, bleek uit diens gedrag dat de heidenen hem niet als een volksgenoot beschouwden. Ze beschouwden hem nog steeds als een vreemdeling, als een Jood die wat hen betrof kon creperen. Door hun afwijzing werd de jongen zich bewust van zijn oorsprong, en hij besloot om terug te gaan naar het huis van zijn vader.

Dat dit besluit voortkwam uit oprecht berouw, kan worden betwijfeld. Uit de woorden van de Here krijgt men de indruk dat de emigrant handelde uit opportunisme. Berouw over de manier waarop hij zijn vader had behandeld of over het wanbeheer dat hij had uitgeoefend waren niet zijn belangrijkste drijfveer. Het ging hem allereerst om voedsel voor zijn maag: "Hoeveel dagloners van mijn vader hebben overvloed aan broden, en ik verga hier van de honger" (vs. 17). Vanuit dát motief nam hij het besluit: "Ik zal opstaan en naar mijn vader gaan en tot hem zeggen: Vader, ik heb gezondigd, tegen de hemel en voor u, ik ben niet meer waard uw zoon te heten, maak mij als één van uw dagloners" (vs. 18 en 19). Om in leven te kunnen blijven, wilde hij wel een slaaf worden op de boerderij van zijn vader. Daar was in ieder geval eten. Hij wilde niet van honger omkomen. Uit de schuldbelijdenis die de jongen zich voornam te zullen uitspreken, blijkt dat hij Joodse wortels had. "Gezondigd tegen de hemel" is wellicht een citaat uit Psalm 51:6a ("Tegen U, U alleen heb ik gezondigd ..."). De afgedwaalde zoon wist van het bestaan van de Ene God.

"En hij stond op en ging naar zijn vader" (Luk. 15:20a). Het was waarschijnlijk een moeilijke gang, maar wat kon hij anders doen? De mogelijkheid dat zijn

vader hem als dagloner zou accepteren was de laatste strohalm waaraan hij zich vastklampte.

Het vaderhart

"Toen hij nu nog veraf was, zag zijn vader hem en werd met ontferming bewogen" (vs. 20b). Het is opvallend, dat niet de zoon zijn vader zag, maar de vader zijn zoon. Er wordt niet vermeld dat de zoon vurig uitzag naar de ontmoeting met zijn vader, maar wel dat de vader intens verlangde naar zijn zoon. In de Bijbel wordt deze verhouding waar het de mensheid en God betreft dikwijls onderstreept. In het boek der Psalmen lezen we al: "Er is *niemand die God zoekt*; allen zijn zij afgeweken" (Ps. 14:1-3 en Rom. 3:10-12). En in de bekerings- en roepingsgeschiedenissen die in de Schrift zijn opgetekend, vinden we precies hetzelfde. We zagen al eerder: niet Paulus of Levi besloten om de Here te volgen, maar de Here riep deze mensen naar Zich toe. Niet Zacheüs nam het initiatief om de Here uit te nodigen, maar de Here zei tegen de tollenaar: "Kom vlug naar beneden, want vandaag moet Ik in uw huis verblijven" (Luk. 19:5). Tegen Zijn discipelen zei de Here: "U hebt Mij niet uitverkoren, maar Ik heb u uitverkoren en (...) gesteld" (Joh. 15:16). Bij Abraham, Mozes, Jesaja, Jeremia, Amos en vele anderen ging het net zo.

"En hij liep snel op hem toe, viel hem om de hals en kuste hem innig" merkte de Heiland vervolgens op (vs. 20). Hoewel de vader een aanzienlijk man was, geneerde hij zich niet voor zijn personeel of voor de bureu. Zodra hij zijn zoon herkende, rende hij naar hem toe, omhelsde hem en kuste hem. Het was duidelijk dat hij vurig naar de terugkeer van de jongen had verlangd en hem altijd als zijn geliefd kind was blijven beschouwen - wat er ook was voorgevallen en hoe diep het kind ook mocht zijn gezonken.

De verloren zoon stamelde: "Vader, ik heb gezondigd tegen de hemel en voor u, ik ben niet meer waard uw zoon te heten" (vs. 21). Het slot waarop hij had 'geoeffend': "... maak mij als één van uw dagloners" (vs. 19b) kon hij niet meer over zijn lippen krijgen. Uit de houding van zijn vader bleek immers dat die hem niet als een dagloner zou behandelen. Op zo'n ingehuurde kracht ren je niet af en die vlieg je niet om de hals.

"De vader echter zei tot zijn slaven: Haalt vlug het beste kleed tevoorschijn en trekt het hem aan, en doet een ring aan zijn hand en sandalen aan zijn voeten"

(vs. 22). Uit het woord "echter" blijkt dat hij reageerde op wat zijn kind had gezegd. De vader liet zien dat de familieband waar het hem betrof nooit kon worden verbroken. Het opstandige kind was in zijn ogen altijd een kind gebleven.

Voor "kleed" gebruikt Lukas het Griekse woord *stolè*, waarmee een lang gewaad wordt bedoeld (vgl. Mark. 16:5). De vader zei letterlijk: 'Haalt het kleed, het eerste', dat wil zeggen het eerste in rang en in waarde, het allerbeste en allerkostbaarste kleed. In de Bijbel is het aantrekken van een nieuw kleed dikwijls een beeld voor het bekleden van een zondaar met gerechtigheid (Ps. 132:9; Zach. 3:3-5; Rom. 13:14; Gal. 3:27 en Efe. 4:22-24) en met heil (Ps. 132:16 en Jes. 61:10). Het geschenk van een ring in combinatie met een vorstelijk gewaad beeldt uit dat de zoon ondanks al zijn misstappen zijn vader mocht blijven vertegenwoordigen (vgl. Gen. 41:41-44 en Est. 3:10 en 8:2). Een gouden ring en prachtige kleding waren in het nabije Oosten tekenen van aanzien en welstand (Jak. 2:2). De term "sandalen aan de voeten" wijst hier ook op. Koningskinderen droegen sandalen (Hoogl. 7:1 en Ezech. 16:10), maar slaven gingen barvoets. Voor hen waren leren schoenen veel te duur.

Vreugde in huis

De vader verheugde zich enorm, omdat zijn kind naar huis was teruggekeerd (vgl. Luk. 15:7 en 10). Hij zei: "En haalt het gemeste kalf, slacht het en laten wij eten en vrolijk zijn" (vs. 23).

Het 'slachten van het gemeste kalf' was al sedert de tijd van de aartsvaders spreekwoordelijk voor blijde feestvreugde en grote gastvrijheid (Gen. 18:7; Spr. 9:2; Jes. 25:6 en Matt. 22:4). Zo'n dier was immers voor een bijzondere gelegenheid bewaard. Uit het bevel van de vader bleek dat alle huisgenoten (knechten en slaven) aan het feestmaal mochten deelnemen en zich met de heer des huizes mochten verblijden.

Als reden voor de feestvreugde gaf de vader aan: "Laten wij eten en vrolijk zijn, want deze zoon van mij was dood en is weer levend geworden, hij was verloren en is gevonden" (Luk. 15:23 en 24). De jongste zoon was niet letterlijk dood geweest, maar omdat hij naar een ver land was vertrokken en ieder contact met het ouderlijk huis had verbroken, had hij zich ten opzichte van zijn vader gedragen als een gestorvene. Die had nooit meer iets van hem vernomen en

was hem kwijtgeraakt. In de Bijbel is 'dood zijn' soms beeldspraak voor een verblijf van het volk Israël in ballingschap, en 'levend worden' een beeld van terugkeer in Gods eigen land. Door te zeggen: "Hij was verloren en is gevonden" verbond de Here de gelijkenis van de verloren zoon met de gelijkenissen van het verloren schaap en de verloren munt (vgl. vs. 6 en 9). De blijdschap in het vaderhuis was een beeld van de blijdschap in de hemel, voor de engelen van God (vgl. vs. 7 en 10).

"En zij begonnen vrolijk te zijn" voegde de Here eraan toe (vs. 24b). Ze begonnen, maar het feest kwam niet van de grond. Want er gebeurde spoedig iets, dat een domper op de feestvreugde zette. Toen de oudste zoon van het veld terugkwam, waar hij zijn vader had "gediend" (vs. 29), weigerde deze de feestzaal binnen te gaan en aan de feestvreugde deel te nemen (vs.28) .

De oudste was onwillig

De oudste zoon had de terugkeer van zijn broer niet meegemaakt en had niet gezien welke ontvangst de jongen was bereid. Hij was immers aan het werk geweest op het veld. "... en toen hij terugkeerde en het huis naderde, hoorde hij muziek en dans; en hij riep één van de knechten bij zich en vroeg wat dat kon zijn. Deze nu zei tot hem: Uw broer is gekomen en uw vader heeft het gemeste kalf geslacht, omdat hij hem gezond heeft teruggekregen. Hij echter werd toornig en wilde niet naar binnen gaan" (vs. 25b-28a).

De vader had zijn bedienden opdracht gegeven: "... laten wij eten en vrolijk zijn ...", maar zijn oudste zoon was daar niet toe bereid. Uit boosheid over de gang van zaken weigerde hij het huis binnen te gaan of aan het feestmaal deel te nemen. In deze situatie nam de vader opnieuw het initiatief. Hij was bereid om zich ook ten behoeve van zijn oudste kind te vernederen. Hij stuurde geen knecht met een boodschap naar buiten, maar ging zelf met zijn zoon praten. "Zijn vader nu ging naar buiten en spoorde hem aan" (vs. 28b). Hij nodigde zijn toornige spruit uit om aan het feest deel te nemen. Uit het feit dat hij dit in eigen persoon kwam doen, bleek hoezeer hij de aanwezigheid van zijn oudste zoon op prijs stelde. Voor de zoon was het een grote eer dat zijn vader de feestzaal had verlaten om hem voor het feest uit te nodigen.

Maar deze zoon verergerde de situatie nog: "Hij antwoordde echter en zei tot zijn vader: Zie, zoveel jaren dien ik u en nooit heb ik uw gebod overtreden, en mij hebt u nooit een bokje gegeven om met mijn vrienden vrolijk te zijn. Nu

echter die zoon van u gekomen is, die uw vermogen met hoeren heeft opgemaakt, hebt u voor hem het gemeste kalf geslacht" (vs. 29 en 30).

De tekstwoorden zijn door Lukas zorgvuldig uitgekozen. De jongste zoon had tegen zijn vader willen zeggen: "... maak mij als één van uw dagloners", maar de vader had hem laten zien dat hij hem ondanks zijn misstappen nog altijd als zijn geliefd kind beschouwde. Nu gebruikt de oudste zoon voor "dienen" het werkwoord *douleuo*, dat is: dienen als een slaaf (Grieks: *doulos*). Uit zijn verwijt blijkt dat hij zich voortdurend een slaaf had gevoeld. Een slaaf mag (in tegenstelling tot een dagloner) altijd in huis vertoeven, maar moet dag in dag uit zwoegen. Van de gulheid en goedheid van zijn vader en van de vrijheid en de voorrechten die hij als erfgenaam genoot, had de oudste zoon nooit enig vermoeden gehad.

Eén van de knechten had tegen hem gezegd: "Uw broer is gekomen ..." (vs. 27). Maar tegenover zijn vader duidde hij zijn jongere broer aan als "die zoon van u" (vs. 30). Hij weigerde om de ander als zijn broer te beschouwen.

En hij beklagde zich over het feit dat zijn vader ontrouw blijkbaar meer beloofde dan trouw. 'Ik heb u altijd trouw gediend en mij hebt u nooit wat gegeven. Nu komt er iemand bij u die alles over de balk heeft gegooid en voor hem slacht u het gemeste kalf. Wat voor zin heeft het dan nog om trouw te zijn?'

Het slotwoord van de vader

Het is opvallend dat de vader de boosheid van zijn zoon niet beantwoordde door zelf boos te worden. Ook beval hij zijn oudste niet om naar binnen te gaan. Zijn slotwoord was zachtmoedig: "Kind, jij bent altijd bij mij en al het mijne is het jouwe. Wij nu moesten vrolijk en blij zijn, want deze broer van jou was dood en is levend geworden, en hij was verloren en is gevonden" (vs. 31 en 32). Het antwoord van de vader was in menig opzicht een vriendelijke terechtwijzing:

1. De oudste zoon had nooit op slaafse wijze behoeven te dienen. Integendeel, hij was altijd 'kind in huis' geweest. "Al het mijne is het jouwe" was letterlijk waar. Wat er na het verdelen van het bezit van de vader nog over was, behoorde hem toe. In de brieven van Paulus klinken er echo's van deze vriendelijke woorden. Aan de Korinthiërs schreef hij: "Alles is van u" (1

Kor. 3:21 en 23). En in de brief aan de Efeziërs valt te lezen, dat God ons gezegend heeft met "alle geestelijke zegening in de hemelse gewesten" (Efe. 1:3).

2. De boosheid van de oudste zoon was ongepast. Wanneer er een verbroken relatie wordt hersteld, dan is er een wonder gebeurd: een dode is levend geworden. Boosheid en gemopper passen daar niet bij. "Wij nu moesten vrolijk en blij zijn", zei de vader. Door het voornaamwoord "wij" te gebruiken, onderstreepte hij de familieband die er tussen hem en zijn zoon bestond. Vader en zoon zouden zich samen moeten verblijden over de terugkeer van de zoon en de broer die eens was verloren. Door de houding van de oudste werd dit verhinderd. Hij blokkeerde de feestvreugde.
3. De oudste zoon behoorde te beseffen dat de ander nog steeds zijn broer was. Tegenover zijn vader had hij neerbuigend gesproken over "die zoon van u". De vader corrigeerde hem: "... deze broer van jou was dood en is weer levend geworden" (vs. 32). "Deze broer van jou" staat tegenover: "die zoon van u". In het menselijk wrak had de oudste zoon niet een 'doorbrenger', een 'ontrouwe' of een 'verkwister' moeten zien - iemand waarmee je niets te maken wilt hebben - maar "mijn broer". Een broer die verloren was geweest, maar nu weer was gevonden.

Conclusie

De gelijkenis van de 'verloren zoon' heeft een open einde. We weten niet hoe de geschiedenis uiteindelijk is afgelopen. Volhardde de oudste zoon zelfs na de zachtmoedige terechtwijzing van zijn vader nog in zijn boosheid? Wilde hij zelfs toen de feestzaal nog niet binnengaan? Is het feest dat ruw werd verstoord nog van de grond gekomen? De gelijkenis eindigt met een vriendelijke vermaning van de vader. Diens woorden waren gericht tot de leiders van Israël, de mopperende Farizeeën en Schriftgeleerden (vgl. vs. 2). Die konden vers 32 in hun zak stoppen.

Aan de hand van Lukas 15:11-32 worden mensen die niet tot een christelijke gemeente behoren dikwijls uitgenodigd om zich tot God te wenden: 'Zoals de vader zich ontfermde over zijn afgedwaalde kind, zo zal de HERE wie naar Hem toe gaan met open armen ontvangen. Er is immers blijdschap in de hemel over iedere zondaar die zich bekeert'. En dat is zeker waar. Maar het is zeker niet de

enige boodschap van de gelijkenis; ook niet de hoofdboodschap. Uit het slot van de vertelling blijkt immers dat het verhaal was gericht tot de Farizeeën. In feite hield de Here Zijn publiek de vraag voor: 'Wie van de twee, denkt u, was het meest verloren? De losbandig levende in het verre land, of de slaafs dienende in het ouderlijk huis?'. Om de scherpte van de gelijkenis te proeven, zou men vandaag kunnen zeggen: 'Wie is volgens u het verst van God afgedwaald: een verslaafde die al zijn geld aan verdovende middelen uitgeeft of een predikant?'. Uit de situatie waarin de Here Zijn gelijkenis vertelde, blijkt dat actieve gemeenteleden, ijveraars voor normen en waarden, briljante theologen en alom gerespecteerde voorgangers net zo goed verloren kunnen zijn als dronkenlappen en hoerenlopers. Die boodschap is in alle tijden beschouwd als een schandaal. Maar het is de waarheid.

De oudste zoon zei tegen zijn vader: 'Zoveel jaren sloof ik mij voor u uit en nooit heb ik uw gebod overtreden, en mij hebt u nooit een bokje gegeven om met mijn vrienden vrolijk te zijn'. Hij had al die jaren gezwogen in de hoop door zijn vader te worden beloond. Maar de reactie van de vader was: "Kind, jij bent altijd bij mij en al het mijne is het jouwe" (vs. 31); ik heb je alles al gegeven".

Hoe is het mogelijk dat mensen die zich inspannen om Gods woord te begrijpen en dit in praktijk te brengen, taalgeleerden die zich hun hele leven met Schriftstudie hebben beziggehouden, zich kunnen ontpoppen als van God vervreemden? Het antwoord staat in de Schrift: ze luisteren wel naar Gods onderwijzing en ze 'jagen die na', maar ze 'komen er niet toe'. Het doel van de wet - gerechtigheid - bereiken ze nooit. Waarom niet? Omdat ze in het luisteren naar het Woord niet uitgaan van geloof, maar van werken (Rom. 9:31 en 32). Wanneer ze horen: "Gij zult heilig zijn ..." (Lev. 11:44 en 45; 19:2; 20:7 en 26 en 1 Pet. 1:16) dan maken ze daarvan: 'Jullie moeten ...'. Ze vragen zich af: 'Hoe geven we deze opdracht gestalte?'. Ze gaan over tot zelfonderzoek: 'Hoe ver hebben we het al gebracht? Hoe vaak hebben we ons goed gedragen en wanneer hebben we gefaald?'. En ze denken: 'Wij vatten de opdracht van de Bijbel toch wel veel ernstiger op dan onze buurman, die nergens aan doet'.

Heel hun leven zijn ze met Gods onderwijzing bezig, maar ze luisteren niet op de goede manier. "Gij zult" betekent: 'Jullie zullen'. En wanneer God dit zegt, dan is er voor een nietig schepsel maar één passende reactie. 'Als U het zegt, dan zal het beslist zo worden. Dank U, Heer, dat U dit einddoel zult bereiken'.

Wie in het luisteren naar de wet niet uitgaat van werken, maar van geloof, gaat leven in ontzag voor de Schepper, vanuit het besef dat Hij zowel het willen als het werken in ons werkt (1 Pet. 1:17 en Fil. 2:13). Eigen roem is dan volstrekt uitgesloten, want "alles is uit God" (Rom. 11:36; 1 Kor. 8:6 en 2 Kor. 5:18).

De gelijkenis van de verloren zoon is bij nadere beschouwing erg verontrustend. Hij biedt een ongeëvenaard inzicht in het hart van de Schepper Die liefde is (1 Joh. 4:8 en 16). Iedere zondaar die zich bekeert, zal Hij beslist met blijdschap ontvangen. De HERE "geeft aan allen mild en zonder verwijt" (Jak. 1:5). Maar de gelijkenis biedt ook een schokkend inzicht in de toestand van vele godsdienstige mensen. Hoewel ze zich in Gods huis bevinden, zijn ze in hun gedachten en gevoelens van Hem vervreemd en ver van Hem verwijderd. Wanneer Zijn heil zichtbaar wordt, blijken ze buiten te staan.

* * * * *